

بسم الله الرحمن الرحيم

رَمَضان یا رَمَضانُ الْمُبَارَك نهمین ماه قمری که روزه در آن بر مسلمانان واجب است. این ماه را بهترین زمان برای نزدیک شدن انسان به خداوند دانسته‌اند. عبادت و روزه‌داری در ماه رمضان بخشی از هویت مسلمانان در جهان امروز شمرده شده است.

این ماه تنها ماهی است که نام آن در قرآن آمده است و ماه نزول قرآن می باشد. این ماه، نزد مسلمانان احترام و جایگاه ویژه‌ای دارد. از مهم‌ترین عبادت‌های این ماه، روزه گرفتن، تلاوت قرآن، احیای شبهای قدر، دعا، استغفار، افطاری‌دادن و کمک به نیازمندان است.

جایگاه ماه خدا

رسول گرامی اسلام صلی الله علیه و آله در خطبه شعبانیه، ماه مبارک رمضان را چنین توصیف می کند: «وَهُوَ شَهْرٌ دُعِيتُمْ فِيهِ إِلَى ضِيَافَةِ اللَّهِ وَ جُعِلْتُمْ فِيهِ مِنْ أَهْلِ كَرَامَةِ اللَّهِ أَنْفَاسُكُمْ فِيهِ تَسْبِيحٌ وَ نَوْمُكُمْ فِيهِ عِبَادَةٌ وَ عَمَلُكُمْ فِيهِ مَقْبُولٌ وَ دُعَاءُكُمْ فِيهِ مُسْتَجَابٌ» [۱] ماه رمضان ماهی است که شما به ضیافت الهی دعوت شده اید و در ردیف افرادی قرار گرفته اید که مورد تکریم خداوند هستند. نفسهایتان در آن تسبیح و خواب شما در آن عبادت و اعمالتان در آن مورد پذیرش و دعایتان در آن مستجاب است.»

«رَمَضان» به معنای شدت گرمای خورشید [۲] نهمین ماه قمری است [۳] که گرفتن روزه در آن بر عموم مسلمانان واجب است. [۴] قرآن کریم [۵] و برخی دیگر از کتاب‌های آسمانی در این ماه بر پیامبران نازل شده‌اند. [۶] کلمه رمضان، یکی از اسماء الهی است. [۷]

روزه و آثار آن

روزه، خودداری از انجام برخی کارها از جمله خوردن و آشامیدن از اذان صبح تا اذان مغرب است. [۸] دستور روزه گرفتن در ماه رمضان و بسیاری از احکام مربوط به آن در سوره بقره آمده است. [۹] وجوب روزه ماه رمضان را از ضروریات دین و منکر آن را مرتد دانسته‌اند. [۱۰]

قرآن و اهل بیت برای روزه آثار بسیاری از جمله کسب تقوا، [۱۱] وسیله امتحان و تثبیت اخلاص، [۱۲] یادآوری گرسنگی و تشنگی قیامت، [۱۳] و استجاب دعا هنگام افطار [۱۴] ذکر کرده‌اند.

روزه داران راستین

روزه داران حقیقی باید در اعمال و رفتار خود مواظب باشند که مبدا روزه هایشان مخدوش گردد. رسول خدا صلی الله علیه و آله تأکید می فرماید که « وَ احْفَظُوا أَلْسِنَتَكُمْ وَ غُضُّوا عَمَّا لَا يَحِلُّ النَّظَرُ إِلَيْهِ ابْصَارَكُمْ وَ عَمَّا لَا يَحِلُّ الْأَسْتِمَاعُ إِلَيْهِ أَسْمَاعَكُمْ؛ [۱۵] زبانهایتان را نگه دارید و چشمهایتان را از غیر حلال فرو بندید و گوشهایتان را از سخنها و صداهاى حرام حفظ کنید.»

مناسبتهای این ماه

مناسبتهای مهمی وجود دارد که هر یک از آنها عظمت و اهمیت ماه رمضان را نشان می دهد. وجود شب قدر ، تولد امام مجتبی علیه السلام، شهادت حضرت علی علیه السلام، فتح مکه، رحلت حضرت خدیجه سلام الله علیها، وفات موسی بن عمران علیه السلام، عروج حضرت عیسی علیه السلام به آسمان، وقوع جنگ بدر، معراج پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله، وفات حضرت ابوطالب و تولد حضرت یحیی علیه السلام، و غزوة تبوک و حنین، برخی از این مناسبتهاست.

در این میان ، مسئله نزول قرآن در شب قدر به این ماه آن چنان رونق بخشیده که این ماه را ماه قرآن و بهار آن لقب داده اند. رسول بزرگوار اسلام صلی الله علیه و آله فرمود: «لِكُلِّ شَيْءٍ رَّبِيعٌ وَ رَبِيعُ الْقُرْآنِ شَهْرُ رَمَضَانَ؛ [۱۶] هر چیزی بهاری (زمان شکوفایی) دارد و بهار قرآن ماه رمضان است.» گذشته از نزول قرآن کریم در این ماه مبارک که خداوند فرمود: شَهْرُ رَمَضَانَ الَّذِي أُنْزِلَ فِيهِ الْقُرْآنُ، [۱۷] سایر کتابهای آسمانی نیز در این ماه نازل شده است. صحف ابراهیم علیه السلام در اول ماه رمضان، تورات حضرت موسی علیه السلام در ششم ماه ، انجیل حضرت عیسی علیه السلام در دوازدهم ماه و زبور حضرت داود علیه لسلام در هیجدهم ماه رمضان نازل گردیده است. [۱۸]

بازگشت به فطرت

حضرت رسول صلی الله علیه و آله برای ارتباط روحانی با مبدأ اعلی در ماه مبارک رمضان نکاتی را یادآور شده است، از جمله می فرماید: «تَوَبُّوا إِلَى اللَّهِ مِنْ ذُنُوبِكُمْ؛ [۱۹] [در این ماه از گناهانتان] به سوی خدا توبه کنید.» چرا که توبه مقدمه ارتقاء روح است و تا انسان مسلمان از گناهان و آلودگیها پاک نشود، نمی تواند در عالم

معنویت پرواز کند. بدون تخلیه درون از زشتیها نمی توان به خوبیها و فضائل دست یافت و در حقیقت، آرایش دل بعد از پیراستن وجود از انحرافات و لغزشها امکان پذیر است.

از دیگر آداب و اخلاق روزه داری

پیامبر بزرگوار اسلام صلی الله علیه و آله در بخشی از خطبه خویش [۲۰] به آداب معاشرت پرداخته و روزه داران را برای به کارگیری این آداب سفارش کرده است. آن حضرت با ارائه راهکارهای حیاتی، اهل ایمان را به سوی سلوک برتر هدایت می کند. برخی از این راهکارها عبارت اند از:

الف . حُسن خلق

آن حضرت می فرماید: « وَ مَنْ حَسَّنَ مِنْكُمْ فِي هَذَا الشَّهْرِ خُلُقَهُ كَانَ لَهُ جَوَازٌ عَلَى الصَّرَاطِ يَوْمَ تَزِلُّ فِيهِ الْأَقْدَامُ؛ هر کس از شما در این ماه، اخلاق خود را نیکو گرداند، خداوند متعال برای او جواز عبور از پل صراط را - آن روز که گامها می لغزد - صادر می کند.»

و این چنین رسول خدا صلی الله علیه و آله در تکمیل گفتار عزت بخش خویش می فرماید: « وَ مَنْ كَفَّ فِيهِ شَرُّهُ كَفَّ اللَّهُ عَنْهُ غَضَبَهُ يَوْمَ يَلْقَاهُ؛ و هر کس در این ماه، شر [و خشم] خود را از مردم باز دارد، خداوند در روز ملاقاتش غضب خود را از وی بازخواهد داشت.»

ب . احسان و افطار

از دیگر اوصاف روزه داران راستین که در کلام پیامبر صلی الله علیه و آله بر آن تأکید شده است، افطار دادن به روزه داران می باشد. آن حضرت در این باره فرمود: «مَنْ فَطَّرَ مِنْكُمْ مُؤْمِنًا صَائِمًا فِي هَذَا الشَّهْرِ كَانَ لَهُ بِذَلِكَ عِنْدَ اللَّهِ عِتْقُ رَقَبَةٍ وَ مَغْفِرَةٌ لِمَا مَضَى مِنْ ذُنُوبِهِ؛ هر کس از شما در این ماه مؤمن روزه داری را افطار دهد ، برای او نزد خداوند پاداش آزاد ساختن یک برده و آمرزش همه گناهان گذشته منظور خواهد شد.»

ج. رسیدگی به نیازمندان

پیامبر دور اندیش جهان اسلام صلی الله علیه و آله ماه رمضان را زمانی مناسب برای فقر زدایی ، رفع کمبودها و رسیدگی به فقراء مسلمین می داند و در خطبه شعبانیه می فرماید: «تَصَدَّقُوا عَلَى فَقَرَائِكُمْ وَ مَسَاكِينِكُمْ؛ بر فقیران و ضعیفان خود احسان و تصدق کنید.»

د. احترام به بزرگان و تکریم کودکان

پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله در این خطبه فرمود: «وَقَرُّوا كِبَارَكُمْ وَ ارْحَمُوا صِغَارَكُمْ؛[۲۰] به بزرگانتان احترام بگذارید و به کوچک ترهایتان مهر بورزید.»

از آموزه های با برکت فرهنگ اسلامی تعظیم بزرگسالان و افراد مسن جامعه است. از منظر پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله - بر خلاف جوامع غربی که سالمندان را عضوی زائد و سربار جامعه می دانند - بزرگترها و سالمندان ، سرمایه های ارزشمندی محسوب می شوند که علاوه بر انتقال میراث و تجربه نسل گذشته به نسل آینده ، خود سمبل عمری زحمت و تلاش و فداکاری هستند. هم چنین مهرورزی به اطفال و بذل عاطفه و محبت به کودکان آثار گران قدری در تربیت نسل جدید دارد که در مباحث تربیتی مفصل به آن پرداخته می شود.

هـ. صله رحم و دیدار با خویشاوندان

دیدار خویشاوندان و اطلاع یافتن از زندگی آنان ، در تحکیم روابط و ازدیاد محبت تأثیر به سزایی دارد. افزون بر آن، از منظر روایات اسلامی صله رحم در آسان شدن حساب روز قیامت ، تزکیه اعمال، زیاد شدن روزی، دفع بلايا ، طول عمر و شادابی در زندگی مؤثر است.

و. اکرام ایتام و ضعیفان

پیامبر خدا فرمود: « وَ مَنْ أَكْرَمَ فِيهِ يَتِيمًا أَكْرَمَهُ اللَّهُ يَوْمَ يُلْقَاهُ؛ هر کس در ماه رمضان یتیمی را تکریم [و به امور او رسیدگی] کند ، خداوند در روز قیامت او را مورد تکریم قرار خواهد داد.»

و فرمود: « وَ مَنْ خَفَّفَ فِي هَذَا الشَّهْرِ عَمَّا مَلَكَتْ يَمِينُهُ خَفَّفَ اللَّهُ عَلَيْهِ حِسَابَهُ؛ هر کس از شما در این ماه بر زیر دستانش آسان بگیرد، خداوند متعال نیز در حساب رسی بر او آسان خواهد گرفت.»

منابع :

۱. الامالی، صدوق، ص ۹۳.
۲. راغب، مفردات ألفاظ القرآن، ۱۴۱۲ق، ص ۳۶۶.
۳. قرشی، قاموس قرآن، ۱۴۱۲ق، ج ۳، ص ۱۲۳.
۴. بستانی، فرهنگ ابجدی، ۱۳۷۵ش، ص ۴۴۳.
۵. سوره بقره، آیه ۱۸۵.
۶. کلینی، الکافی، ج ۲، ص ۶۲۸.
۷. میزان الحکمه، روایت ۷۴۴۲.
۸. «احکام روزه»
۹. سوره بقره، آیات ۱۸۳-۱۸۵، و آیه ۱۸۷.
۱۰. طباطبائی یزدی، العروة الوثقی (محشی)، ۱۴۱۹ق، ج ۳، ص ۵۲۱.
۱۱. سوره بقره، آیه ۱۸۳.
۱۲. نهج البلاغه، تصحیح صبحی صالح، ص ۵۱۲، ح ۲۵۲؛
۱۳. حرّ عاملی، وسائل الشیعه، ۱۴۰۹ق، ج ۱۰، ص ۹، ح ۱۲۷۰۱
۱۴. علامه مجلسی، بحار الانوار، بیروت، ج ۹۳، ص ۲۵۵، ح ۳۳
۱۵. بحار الانوار، ج ۹۳، ص ۳۵۶، ح ۲۵.
۱۶. بحار الانوار، ج ۸۹، ص ۲۱۳، ح ۹.
۱۷. وسائل الشیعه، ج ۱۰، ص ۳۱۳، ح ۱۳۴۹۴.
۱۸. بقره/ ۱۸۵.
۱۹. وسائل الشیعه، احکام شهر رمضان، باب ۱۸.
۲۰. الامالی، صدوق، ص ۹۳.

